

**Vyjádření vlády České republiky ke zprávě, kterou Evropský výbor pro
zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
zpracoval pro vládu České republiky po návštěvě České republiky ve dnech
25. března až 2. dubna 2008.**

Úvodní poznámky

Vláda České republiky vzala usnesením ze dne 15. října 2008 č. 1277 na vědomí Zprávu, kterou zpracoval Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Zpráva CPT“) po návštěvě České republiky ve dnech 25. března až 2. dubna 2008, obsaženou v části III materiálu č.j. 1524/08. Zároveň vláda uložila zmocněnci vlády pro lidská práva předložit vládě a následně CPT vyjádření k plnění doporučení obsažených ve Zprávě CPT.

Členění vyjádření vlády České republiky (dále jen „vyjádření vlády ČR“) zachovává strukturu Zprávy pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 25. března až 2. dubna 2008. Vyjádření je dále členěno podle struktury přílohy I Zprávy CPT, která obsahuje seznam doporučení, připomínek a žádostí CPT o informace s uvedením čísla bodu Zprávy CPT, který dané doporučení obsahuje.

Součinnost poskytnutá delegaci

doporučení

- **podniknout příslušné kroky k zajištění účinného přístupu delegací CPT ke zdravotnické dokumentaci ve všech institucích, které Výbor navštěvuje, jak to požaduje čl. 8 odst. 2 písm. d) Úmluvy (odstavec 9).**

K odstavci 9 Zprávy Ministerstvo zdravotnictví (dále jen „MZ“) konstatuje, že podle stávající právní úpravy obsažené v zákoně č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č.20/1966 Sb.“), nepatří Výbor mezi subjekty oprávněné k nahlížení do zdravotnické dokumentace pacientů bez jejich souhlasu a ani v budoucí právní úpravě (v zákoně o zdravotních službách), jenž je nyní předkládán vládě ČR ke schválení, není předpokládáno rozšíření počtu osob, které by právo nahlížení do zdravotnické dokumentace o členy Výboru. Pro tuto změnu nebyly shledány relevantní důvody, a to zejména s ohledem na ochranu osobních údajů a práv pacientů. Prolomení obecně platné ochrany citlivých osobních údajů bez souhlasu nositelů není podle MZ krokem, jenž by přispěl ke zvýšení ochrany práv pacientů oproti dosavadní (či budoucí) právní úpravě.

Návrh výše uvedeného zákona ukládá poskytovateli zdravotních služeb zajistit součinnost, vyplývá-li tato povinnost z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána; pokud je to pro splnění účelu návštěvy poskytovatele nezbytné, zajistí poskytovatel přístup do zdravotnické dokumentace pacientů pouze za podmínky anonymizace osobních údajů vedených ve zdravotnické dokumentaci.

Jak již bylo ze strany MZ sdělováno, podle našeho právního názoru nelze z relativně vágního ustanovení Úmluvy o přístupu k informacím dovodit přístup ke zdravotnické dokumentaci a této úpravě dát přednost před českým právní úpravou danou zákonem č. 20/1966 Sb. Článek 8 Úmluvy definuje jednotlivá práva Výboru ve vztahu ke státu, jenž přistoupil k této Úmluvě, mezi nimiž je oprávnění Výboru žádat mimo jiných informací další informace, které jsou

nezbytné k uskutečnění úkolu Výboru (srov. čl. 8 odst. 2 písm. d) Úmluvy). Zároveň Úmluva v čl. 8 odst. 2 písm. d) stanoví, že "při vyžadování těchto informací vezme Výbor na zřetel příslušná pravidla vnitrostátního práva a profesionální etiky." Z citovaného článku dovozujeme, že ačkoliv se jedná o smlouvu podle čl. 10 Ústavy ČR, která má přednost před „běžným“ zákonem, právě v tomto článku je omezující klauzule pro členy Výboru ve věci poskytování informací souvisejících s jeho úkolem. Při výkladu tohoto článku Úmluvy ve spojení s vysvětlující zprávou Rady Evropy konstatujeme, že ve věci norem upravujících ochranu osobních dat (citlivé osobní údaje o zdravotním stavu ve zdravotnické dokumentaci) a lékařského tajemství sama Úmluva odkazuje na vnitrostátní právní úpravu. Nedotknutelnost a nezadatelnost těchto práv je deklarována a zaručena každému občanu ČR již na úrovni ústavních zákonů, a to Listiny základních práv a svobod a Ústavy ČR (tedy právních dokumentů stejné právní jako Evropská Úmluva o zabránění mučení či ponižujícímu zacházení nebo trestání), a promítá se i do příslušných zákonných předpisů jako např. do zákona č. 20/1996 Sb., zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění, apod. Není proto možné bez dalšího Výboru umožnit nahlížet do zdravotnické dokumentace, a to s odkazem na právní úpravu ochrany osobních údajů, zahrnujíc v to i údaje o zdravotním stavu v českém právním řádu, s výjimkou případů, kdy 1) sám pacient v souladu s ust. § 67b odst. 12 písm. d) zákona č. 20/1966 Sb. písemně určí, že Výbor má právo nahlížet do zdravotnické dokumentace vedené o jeho osobě, nebo za 2) zdravotnická dokumentace předložená k nahlédnutí členům Výboru bude zcela anonymizována tak, aby nedošlo k určení osoby, jíž se citlivé osobní údaje obsažené ve zdravotnické dokumentaci týkají. V této souvislosti lze však namítnout obtížnost takového postupu v případech, kdy se jedná o rozsáhlou zdravotnickou dokumentaci.

připomínky

- **ze závazku čl. 8 odst. 2 písm. b) a d) Úmluvy vyplývá, že informace poskytované o místech omezení svobody a konkrétních osobách zadržovaných na těchto místech musí být přesné (odstavec 10).**

Snahou zaměstnanců Věznice Kuřim bylo podat přesné informace. Drobné nejasnosti, které byly zapříčiněny použitou terminologií překladatelů, která nekorespondovala s terminologií běžně používanou a ne vždy zcela jednoznačnou specifikací požadavků, byly okamžitě upřesněny a vysvětleny.

- **žádosti o informace**

písemné potvrzení kroků podniknutých k zajištění účinného přístupu delegací CPT ke zdravotnické dokumentaci (odstavec 9).

Příloha č. 1 obsahuje výňatek z vládního návrhu zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, který se týká povinností poskytovatele zdravotních služeb a jeho povinnosti poskytnout příslušnou součinnost, která vyplývá z mezinárodních závazků.

Léčba sexuálních delikventů

doporučení

- **přezkoumat právní předpisy o ochranném léčení z hlediska souhlasu pacientů s léčbou ve světle připomínek uvedených v odstavci 19 (odstavec 19);**

Pokud jde o odstavec 19 Zprávy, MZ nesouhlasí s paušálním tvrzením Zprávy, že zdravotničtí pracovníci vnucují pacientům v psychiatrické léčebně varianty léčby. Naopak, podstatou právní úpravy již dnes platné v ČR je svobodný informovaný souhlas pacienta se zdravotnickými výkony, jež mu mají být provedeny. Nadto je kastrace v duchu připravovaného zákona specifickou zdravotní službou, již nelze provést (a to ani dnes) bez základního předpokladu, a to žádosti pacienta a po schválení odbornou a nezávislou komisí. Není zcela zřejmé, jaké dopady vyhlášky č. 385/2006 Sb. má Výbor v tomto odstavci Zprávy na mysli, nicméně obecně je předmětem a cílem této úpravy v prováděcím právním předpise k zákonu č. 20/1966 Sb. stanovení náležitostí správně vedené zdravotnické dokumentace a průkaznosti postupu zdravotnického personálu při poskytování zdravotních služeb pacientům. Toto se samozřejmě týká rovněž pacientů ve výkonu ochranného léčení.

- **učinit potřebné kroky k zavedení programů na léčbu sexuálních delikventů ve výkonu ochranného léčení v době, kdy jsou zadržováni ve vězení (odstavec 21);**

Odstavec 21 Zprávy: Do návrhu zákona o specifických zdravotních službách bylo po dohodě s ministryní pro lidská práva a národnostní menšiny vloženo ustanovení, na jehož základě lze pacientovi, který je ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení a zabezpečovací detence kastraci provést pouze ve zvlášť odůvodněných případech na základě

- a) jeho písemné žádosti,
- b) kladného stanoviska odborné komise, a
- c) souhlasu soudu.

Kopie žádosti je součástí zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi.

Program pro léčbu sexuálních delikventů, kterým byla nařízena ochranná léčba sexuologická je využíván ve Věznici Kuřim již 10 let. Kapacita oddělení ve kterém je léčba prováděna je 54 míst. Tato kapacita je za současné legislativy, kdy rozhodnutí zda chce či nechce zahájit nařízenou léčbu již v průběhu výkonu trestu záleží na odsouzeném, dostatečná. Po přijetí zákona o specifických zdravotních službách, který výkon ochranného léčení vedle výkonu trestu odnětí svobody ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby upraví bude ve smyslu doporučení posouzena potřeba kapacity pro výkon ochranného léčení sexuologického tak, aby jej mohli vedle výkonu trestu odnětí svobody vykonávat všichni, ne pouze Ti kteří s léčením souhlasí.

- **přezkoumat podávání antiandrogenů pacientům v ochranném léčení ve světle připomínek uvedených v odstavci 25 (odstavec 25);**

Odstavec 25 Zprávy: Názor CPT bereme na vědomí. České sexuologická škola je celosvětově uznávána a to především v oblasti dosahování výsledků při výkonu ochranného sexuologického léčení. Systém péče o pacienty se sexuální deviací je v ČR komplexní a zahrnuje především vybudování náhledu pacienta do vlastní problematiky a zajištění bezpečných forem dalšího sexuálního života. V rámci této terapie nedomnuje léčba potlačením libida.

Otázku informací pacienta, který musí před jakýmkoliv zákrokem obdržet, je již dnes upraven zákonem č. 20/1966 Sb.

- **okamžitě ukončit používání chirurgické kastrace v kontextu léčby sexuálních delikventů (odstavec 44).**

Pokud jde o odstavec 44, má MZ za to, že se jedná o ryze odbornou otázku, přičemž důvody uváděné Výborem pro absolutní opuštění zákroku kastrace na žádost pacienta – sexuálního delikventa nepovažuje MZ za dostatečné a prokazané, a to zejména s ohledem na skutečnost, že zákon č. 20/1966 Sb., jak již bylo vysvětleno výše, podmiňuje provedení takového zákroku přísnými podmínkami a žádostí pacienta.

V ČR se provádějí terapeutické testikulární pulpektomie, které lze provést na základě písemné žádosti zletilého muže, přičemž k odbornému posouzení důvodů se vždy požaduje ustanovení odborné komise. Před provedením vlastního výkonu musí pacient vyslovit souhlas s jeho provedením. Provedení kastrace připadá v úvahu u mužů, kteří nedokáží ovládat své sexuální pudy a jsou sexuálně agresivní. Chirurgické kastrace se provádějí z jiných indikací než psychiatrických (jedná se zejména o onkologická onemocnění).

žádosti o informace

- **dopad vyhlášky č. 385/2006 o zdravotnické dokumentaci, která vstoupila v platnost dnem 1. dubna 2007, na léčbu pacientů ve výkonu ochranného léčení (odstavec 19);**

Není zcela zřejmé, jaké dopady vyhlášky č. 385/2006 Sb. má Výbor v tomto odstavci Zprávy na mysli, nicméně obecně je předmětem a cílem této úpravy v prováděcím právním předpise k zákonu č. 20/1966 Sb. stanovení náležitostí správně vedené zdravotnické dokumentace a průkaznosti postupu zdravotnického personálu při poskytování zdravotních služeb pacientům. Toto se samozřejmě týká rovněž pacientů ve výkonu ochranného léčení.

- **plány na umístění, personální vybavení a kapacitu nového zařízení pro chovance v soudním zadržování a podrobnosti o kritériích pro jejich umístění, režimu a právních zárukách (odstavec 20).**

Dnem 1. 1. 2009 vstoupí v platnost zákon č. 128/2008 Sb. ze dne 18. března 2008 o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.

Ukládání zabezpečovací detence upravuje trestní zákon. Soud uloží zabezpečovací detenci v případě uvedeném v § 25 odst. 2 trestního zákona (Soud může upustit od potrestání i tehdy, jestliže pachatel spáchal úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, a soud má za to, že zabezpečovací detence, kterou pachateli zároveň ukládá, zajistí ochranu společnosti lépe než trest.), nebo jestli pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zvlášť závažného trestného činu není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Soud může uložit zabezpečovací detenci vzhledem k osobě pachatele a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům i tehdy jestliže pachatel spáchal úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Zabezpečovací detenci může soud uložit samostatně, při upuštění od potrestání i vedle trestu.

Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu pro výkon zabezpečovací detence s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.

Zabezpečovací detence trvá, pokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud nejméně jednou za 12 měsíců a u mladistvých jednou za 6 měsíců přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají.

Zabezpečovací detenci může soud změnit na ústavní ochranné léčení, pominou-li důvody, pro něž byla uložena, a jsou současně splněny podmínky pro ústavní ochranné léčení.

Zabezpečovací detenci lze vykonávat jen takovým způsobem, který respektuje lidskou důstojnost osoby ve výkonu zabezpečovací detence (dále jen „chovanec“), je přiměřený osobě chovance a omezuje účinky zbavení svobody, tím však nesmí být ohrožena ochrana společnosti.

S chovancem nesmí být jednáno způsobem, který by mohl nepříznivě ovlivnit jeho zdravotní stav, a je nutné využívat všech dostupných odborných poznatků a podporovat takové postoje chovance, které, pokud to bude vzhledem ke zdravotnímu stavu chovance možné, vzbudí v chovanci rozhodnutí podrobit se ochrannému léčení.

Zařazování chovanců do skupin provádí odborná komise jmenovaná ředitelem ústavu, složená především z odborných zaměstnanců ústavu. Členy odborné komise jsou nejméně dva lékaři, z toho jeden musí být psychiatr, a dále psycholog a právník. Při zařazování chovanců do skupin odborná komise přihlíží zejména k jejich pohlaví, věku, ke zhodnocení zdravotního

stavu, charakteristice osobnosti a předchozí trestné činnosti. Obsah konkrétních činností ve skupinách je stanoven v léčebných, psychologických, vzdělávacích, pedagogických, rehabilitačních a činnostních programech, kterých je chovanec povinen se zúčastnit. Při zařazování chovance do určitého programu odborná komise zjistí stanovisko chovance a přihlédne k němu. Je-li chovanec zařazen do programu obsahující poskytování zdravotní péče, je povinen se této zdravotní péči podrobit, s výjimkou výkonů, které lékař vzhledem k chovancově zdravotnímu stavu vyloučí. Léčebné programy se provádějí ve spolupráci se zdravotnickým zařízením. Program obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na chovance, metody zacházení s chovancem směřující k dosažení tohoto cíle a způsob a četnost hodnocení. Součástí programu je rovněž určení způsobu zaměstnávání chovance, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti. Pokud u chovance přichází v úvahu více variant programu, lze mu umožnit výběr.

Komise složená z odborných zaměstnanců ústavu (dále jen „odborná komise“) zpracuje vždy po třech měsících výkonu zabezpečovací detence komplexní zprávu o stavu chovance obsahující vyhodnocení účinku dosavadních programů. S komplexní zprávou musí být chovanec prokazatelně seznámen. Odborná komise se vždy v komplexní zprávě zaměří na otázku prognózy dalšího vývoje chovance z hlediska případné změny zabezpečovací detence na ochranné léčení.

Ředitel ústavu ve spolupráci s odbornou komisí sleduje vývoj chování každého chovance, vyhodnocuje úspěšnost výkonu zabezpečovací detence a posuzuje podmínky pro navržení změny zabezpečovací detence na ochranné léčení, případně zda jsou splněny podmínky k propuštění chovance ze zabezpečovací detence. Shledá-li odborná komise na základě návrhu odborného zaměstnance, že pominuly důvody pro další trvání zabezpečovací detence, vypracuje o tom zvláštní podrobnou zprávu, kterou předloží řediteli ústavu s doporučením na propuštění chovance ze zabezpečovací detence, nebo na změnu zabezpečovací detence na ochranné léčení. Ředitel ústavu, pokud se s doporučením odborné komise ztotožní, podá neprodleně návrh na propuštění chovance ze zabezpečovací detence, nebo na změnu zabezpečovací detence na ochranné léčení okresnímu soudu, v jehož obvodu se zabezpečovací detence vykonává, a vyrozumí o tom příslušného státního zástupce. Pokud se ředitel ústavu neztotožní s doporučením odborné komise, její zprávu spolu s vlastním stanoviskem neprodleně zašle okresnímu soudu, v jehož obvodu se zabezpečovací detence vykonává.

Od 1. ledna 2009 bude zabezpečovací detence vykonávána v Ústavu zabezpečovací detence se sídlem v Brně. Kapacita tohoto ústavu bude 48 lůžek. Přesný počet tabulkových míst pro personál tohoto ústavu dosud stanoven nebyl. Zacházení s chovanci budou zabezpečovat občanští zaměstnanci ve funkcích psycholog pro detenci, terapeut pro detenci, speciální pedagog pro detenci, sociální pracovník, vychovatel pro detenci, psychiatr. Vnitřní ostrahu budou v ústavu zabezpečovací detence vykonávat příslušníci Vězeňské služby ČR ve funkci dozorce pro detenci.

V průběhu roku 2009 bude provedena rekonstrukce objektu v Opavě na Krnovské ulici, zde by měla vzniknout kapacita ústavu zabezpečovací detence ve výši 150 lůžek. Vnitřní řád ústavu zabezpečovací detence a vnitřní předpisy Vězeňské služby ČR upravující výkon zabezpečovací detence se v současné době vytvářejí.

Oddělení E věznice Valdice

Špatné zacházení

doporučení

- **jasná směrnice upravující používání pepřového spreje, která by měla obsahovat minimálně tyto body:**
 - **jasné pokyny, kdy se smí pepřový sprej používat, v nichž by mělo být výslovně stanoveno, že pepřový sprej se nesmí používat v uzavřených prostorách;**
 - **právo vězňů vystavených působení pepřového spreje na okamžitý přístup k lékaři a poskytnutí zmírňujících opatření;**
 - **informace o kvalifikaci, odborné přípravě a dovednostech pracovníků oprávněných pepřový sprej používat;**
 - **dostatečný mechanismus výkazů a kontrol používání pepřového spreje (odstavec 46);**

Zákony České republiky umožňují použít slzotvorný prostředek jako jeden z donucovacích prostředků příslušníkům justiční a vězeňské stráže (zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, v platném znění), policistům (zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, v platném znění), vojenským policistům (zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, v platném znění), strážníkům obecní policie (zákon č. 553/1991 Sb., o obecní Policii, v platném znění), celníkům (zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, v platném znění), příslušníkům Armády a Hradní stráže (zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, v platném znění). Úprava v uvedených zákonech neumožňuje použít tento prostředek proti těhotné ženě, osobě vysokého věku, osobě se zjevným zdravotním postižením a osobě zjevně mladší 15 let.

Zákony stanoví, že příslušník rozhoduje, který z donucovacích prostředků použije podle konkrétní situace tak, aby dosáhl účelu sledovaného služebním zákonem. Přitom je povinen dbát, aby použití donucovacího prostředku bylo přiměřené účelu zákroku a aby jím nebyla způsobena újma zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti jednání.

Zákaz použití slzotvorného prostředku v uzavřených prostorách zákonná úprava nestanoví.

Zákonná úprava stanovuje povinnost zajistit lékařské ošetření po použití donucovacího prostředku. Lékařské vyšetření je též nedílnou součástí záznamu o použití donucovacího prostředku. Písemný záznam o použití donucovacího prostředku na předepsaném tiskopisu je povinen neprodleně po jeho použití vypracovat příslušník, který donucovací prostředek použil. Okolnosti a důvody každého použití donucovacího prostředku prošetřuje 1. zástupce ředitele věznice. Postup je upraven v Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 40/2002 o způsobu zpracování záznamu a hlášení o použití donucovacích prostředků.

Pokud by tvrzení odsouzeného uvedené ve zprávě CPT bylo pravdivé, jednalo by se ze strany příslušníků Vězeňské služby, kteří pepřový sprej použili minimálně o kázeňský přestupek neboť by došlo k porušení zákona č. 555/1992 Sb. i NGR č. 40/2002. Provedeným šetřením však nebyly zjištěny žádné skutečnosti, které by potvrzovaly tvrzení odsouzeného o použití pepřového spreje.

Používání donucovacích prostředků je tématem služební přípravy příslušníků VS ČR č. S 3, které absolvují všichni příslušníci. Aspekty používání pepřového spreje do současné doby nejsou náplní tématu č. S 3. V souladu s doporučením CPT budou aspekty používání pepřového spreje zapracovány do Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 22/2006 o služební a profesní přípravě příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby České republiky na léta 2006 – 2010. Problematice používání pepřového spreje, který je dosud povinnou výzbrojí inspektorů dozorčí služby a dozorců 2. třídy bude v následujícím období věnovat zvýšenou pozornost odbor výkonu vazby a trestu GŘ VS ČR.

- **provést ve věznici Valdice kontrolu Nařízení č. 82/2006 o předcházení a včasném odhalování násilí mezi vězni, aby bylo zajištěno její účinné provedení. To se týká rovněž schopnosti personálu identifikovat pachatele násilných činů proti ostatním vězňům a rozpoznat, kdy mohou zranitelní vězni hledat pomoc prostřednictvím činů, které jsou v rozporu s vnitřním řádem věznice (odstavec 49);**

Kontroly zda jsou jednotlivá ustanovení Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 82/2006 o předcházení a včasném odhalování násilí mezi obviněnými a mezi odsouzenými ve Věznici Valdice řádně dodržována tak, aby bylo zajištěno jejich účinné provedení budou ze strany Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR prováděny pravidelně, nejméně 1 x ročně.

- **aby české orgány daly všem vězeňským důstojníkům a vedoucím pracovníkům jasně najevo, že umístění zranitelného vězně do cely, kde mu hrozí riziko fyzického a/nebo sexuálního zneužití, ať již k němu došlo vědomě nebo proto, že měli o riziku vědět, představuje nelidské a ponižující zacházení a bude jako takové hodnoceno (odstavec 49).**

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 82/2006 o předcházení a včasném odhalování násilí mezi obviněnými a mezi odsouzenými bude doplněno o ustanovení ve smyslu tohoto doporučení CPT.

Odsouzení k doživotnímu trestu odnětí svobody

doporučení

- **podniknout co nejdříve kroky k novelizaci zákona o výkonu trestu a dalších vězeňských předpisů ve světle připomínek uvedených v odstavci 50 za účelem postupné integrace vězňů odsouzených na doživotí mezi ostatní vězeňskou populaci (odstavec 50);**

Návrh novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody zavádějící princip nesegregace odsouzených k doživotnímu trestu (oddělení od ostatních odsouzených na pouhém základě charakteru jejich trestů) ve světle připomínek CPT bude zpracován v roce 2009, novelizace dalších, na zákon o výkonu trestu odnětí svobody navazujících předpisů bude připravena neprodleně po schválení novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

- **zásadní přehodnocení režimu týkajícího se vězňů odsouzených na doživotí, kteří jsou umístěni ve valdické věznici; součástí režimu by měl být program aktivit mimo celu sestavený ve spolupráci s vězňem, který by měl být smysluplný a rozmanitý (odstavec 55);**

Odsouzeným k doživotním trestům umístěným ve valdické věznici jsou v rámci realizace programu zacházení nabízeny následující aktivity:

Speciálně výchovně aktivity:

- pedagogická péče o odsouzené s dlouhodobými tresty,
- kognitivně racionální terapie,
- rizikovní klienti,
- osobnostní rozvoj – nekonfliktní řešení problémů,
- osobní poradenství.

Vzdělávací a naučné aktivity:

- naučné programy,
- předvýstupní příprava,
- jazykový kroužek,
- počítačový kroužek (začátečníci, pokročilí).

Zájmové aktivity

- elektronické hry,
- stolní fotbal,
- streetball,
- stolní tenis,
- kondiční cvičení,
- práce s knihou,
- klub společenských a logických her,
- výtvarný a modelářský kroužek.

V návaznosti na vytvoření potřebných podmínek dochází, a i v dalším období bude docházet k rozšiřování nejrůznějších aktivit programů zacházení. Zapojení odsouzených do nabízených aktivit je dobrovolné, odsouzení nemohou být k účasti na aktivitách nuceni. Minimální program zacházení, jehož základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného, je odsouzeným stanoven v případě, že si sami nezvolí žádnou z nabízených alternativ programu zacházení. Počet hodin které odsouzení k doživotnímu trestu odnětí svobody tráví denně mimo cely je výrazně ovlivněn zájmem odsouzených, doživotně odsouzeným je aktuálně nabízeno například 8 pracovních míst, obsazena jsou však pouze 4 pracovní místa (tj. 50 % vytvořené kapacity), ostatní doživotně odsouzení nemají o pracovní zařazení zájem.

Od návštěvy CPT v roce 2006 byla nabídka vzdělávacích aktivit doživotně odsouzeným rozšířena o nabídku absolvování kurzu práce na počítači pro začátečníky a pokročilé, s možností získat osvědčení o jeho absolvování, dále byl zřízen jazykový kroužek (včetně odpovídajícího materiálního zajištění – počítače, výukové programy CD, audio). Jednomu doživotně odsouzenému bylo umožněno dokončit střední školu – v roce 2007 složil maturitní zkoušku, v současné době studuje distanční formou bakalářské studium teologie na Global University Kolín akreditované u Accrediting Commission of the Distance Education and Training Council.

- **pokud jde o systém zařazování doživotně odsouzených vězňů, stanovit transparentní procedurální pravidla, která vězňům umožní jasně určit, jaké jednání a chování je od nich očekáváno, aby mohli být zařazeni do skupiny s lepšími podmínkami (odstavec 55).**

CPT ve zprávě hodnotí stav, který byl před nabytím účinnosti Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 55/2007 o podmínkách a způsobech zacházení s odsouzenými zařazenými do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením (tj. před 1. srpnem 2007).

Stávající vnitřní řád věznice v příloze č. 18 – Výkon trestu odsouzených k doživotnímu trestu stanovuje transparentní procedurální pravidla zařazování odsouzených do jednotlivých dostupných skupin vnitřní diference. Výkon trestu nově nastupující odsouzení jsou zařazováni do druhé, ne třetí dostupné skupiny vnitřní diference, do první skupiny vnitřní diference mohou být přeřazeni zpravidla po uplynutí dvou a půl let. Zřetelněji jsou odlišeny motivační činitele jednotlivých dostupných skupin vnitřní diference. U vycházek je např. diferencován počet odsouzených, kteří se mohou vycházky účastnit i možnost prodloužení doby vycházky (1.PSVD – až 8 odsouzených, prodloužení až o 2 hodiny denně, 2.PSVD – až 5 odsouzených, prodloužení až o 1 hodinu denně, 3.PSVD – až 3 odsouzení, bez prodloužení), sledování TV (1.PSVD – až 10 hodin denně), 2.PSVD – až 8 hodin denně, 3. PSVD – až 6 hodin denně), pohybové aktivity (1.PSVD – až 7 hodin týdně, 2.PSVD – až 5 hodin týdně, 3. PSVD – až 3 hodiny týdně), zájmová činnost (1.PSVD až 6 odsouzených, až 5 hodin denně, 2.PSVD až 4 odsouzení, až 3 hodiny denně, 3.PSVD až 2 odsouzení, až 2 hodiny denně), výše jednorázového nákupu (1.PSVD – 800 Kč, 2.PSVD – 600 Kč, 3. PSVD – 400 Kč), diferencovány jsou dále i možnosti využívání PC a Play Station, možnost výzdoby cel atd.

připomínky

- **CPT nevidí žádné ospravedlnění pro systematické znemožňování styku vězňů odsouzených na doživotí s ostatními vězni ve výkonu trestu odnětí svobody nebo pro omezování jejich sdružování pouze na jednoho nebo dva jiné vězně (odstavec 55).**

Od 1. srpna 2007, kdy nabylo účinnosti Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 55/2007 o podmínkách a způsobech zacházení s odsouzenými zařazenými do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, nejsou kontakty mezi odsouzenými omezovány na jednoho nebo dva jiné vězně. Při vycházkách může být v závislosti na dostupné skupině vnitřní diference společně až 10 odsouzených. Realizovaných aktivit programů zacházení nebo zájmové činnosti se mohou účastnit skupiny odsouzených v závislosti na kapacitě využívaných místností a individuálním posouzení.

Dosavadní praxe ukazuje, že účast na vycházkách ve větších skupinách odsouzení dobrovolně odmítají ve snaze vyhnout se kontaktu s dalšími odsouzenými. Ve větším počtu malých skupin se daří lépe eliminovat osobní spory mezi odsouzenými.

žádosti o informace

- **harmonogram rekonstrukce prostorů pro cvičení v oddělení E věznice Valdice (odstavec 52).**

Na rekonstrukci zpustlých dvorů na venkovní prostory pro pohybové aktivity (cvičení) byla zpracována projektová dokumentace, Stavební úřad Ministerstva spravedlnosti ČR na tuto stavbu vydal dne 24. 9. 2008 stavební povolení, je předpoklad, že kolaudace stavby bude provedena v I. čtvrtletí roku 2009.

Vězni podléhající režimu se zvýšenou ostrahou

doporučení

- **iniciovat komplexní přehodnocení s tímto cílem:**
 - **aby byl jasněji definován účel oddělení E (v podobě formulace poslání a vize);**
 - **aby byly stanoveny strategické a provozní cíle pro oddělení E a aby bylo zajištěno přidělení potřebných zdrojů, tak aby mohl být tento nově definovaný účel naplněn;**
 - **aby bylo zajištěno, že všichni pracovníci na oddělení E se ztotožňují s ethosem oddělení a jsou pro práci s obtížně zvladatelnými vězni řádně vyškoleni (odstavec 57);**

Přehodnocení bylo provedeno v Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 55/2007 o podmínkách a způsobech zacházení s odsouzenými zařazenými do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením. V § 11 tohoto nařízení je uvedeno: „Účelem působení na odsouzené je snaha o omezení důsledků desocializace a prizonizace, je proto třeba využívat takové formy a metody činnosti včetně preventivních opatření, které budou na minimum redukovat nežádoucí projevy chování vedoucí k maření účelu výkonu trestu (zpravidla agresivita nebo vážné ohrožení zásad bezpečnosti), udržovat přiměřenou psychickou a fyzickou kondici umožňující bezkonfliktní kontakt se zaměstnanci věznice a odsouzenými. Cílem je dosažení účelu výkonu trestu realizací zejména stanoveného programu zacházení jako základní formy cílevědomého a komplexního působení na odsouzené, který musí být směřován k opětovnému zařazení odsouzených do oddílu standardního výkonu trestu. Výsledkem by mělo být dosažení postojových změn a snaha o pozitivní adaptaci na výkon trestu a eliminaci obtíží, které byly příčinou umístění odsouzeného do oddělení se zesíleným zabezpečením. Hlavním obsahem zacházení je účast na některé speciálně výchovné aktivitě, která po seznámení s účelem a obsahem je pro odsouzené závazná. Další zacházení je nutné směřovat do oblasti poskytování potřebné intervence zaměstnanců věznice, využívání vězeňské knihovny, získávání informací z medií a realizace pohybových aktivit. V oblasti pracovních aktivit je to především úklidová činnost, jednoduché údržbářské práce, pomoc při rozvozu stravy, výstroje apod. v rámci oddělení se zesíleným zabezpečením. Odsouzeným je nutno zabezpečit osobní konzultaci s odbornými zaměstnanci podle potřeby a na jejich žádost.“

K naplnění účelu definovaného v Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 55/2007 jsou Věznicí Valdice přidělovány potřebné zdroje. V polovině roku 2008 došlo k obměně podstatné části vychovatelů a odborných zaměstnanců v oddělení E. V souvislosti s personálními změnami (včetně provozního vedení oddělení E) jsou zaznamenávány pozitivní změny v souladu se zjištěními a doporučeními CPT.

- **zavést přísné procedurální záruky před a při umístování vězňů do oddělení E (včetně možnosti odvolání proti tomuto umístění) a aby náměstek generálního ředitele takové umístění více kontroloval. Dále by se každé umístění a jeho účel mělo pravidelně každé tři měsíce přezkoumávat z různých hledisek (odstavec 58);**

Návrh na zařazení odsouzených do oddělení se zesíleným zabezpečením, prodloužení doby trvání zařazení nebo jejich vyřazení předkládá k projednání v komisi vedené náměstkem generálního ředitele Vězeňské služby ČR pro bezpečnost a výkon služby ředitel věznice. V odůvodnění návrhu musí být vždy uvedeny všechny skutečnosti opodstatňující důvod zařazení, prodloužení doby trvání zařazení nebo vyřazení, úroveň plnění programu zacházení, dosaženou dostupnou skupinu, přehled dosud uložených kázeňských trestů a udělených kázeňských odměn, jakož i další zřetelné okolnosti, zejména, zda již byla iniciována změna dostupné skupiny nebo přemístění do jiné věznice nebo zda byl případně podán návrh na přeřazení do přísnějšího typu věznice.

V souladu s doporučením CPT bude posouzena možnost zkrácení délky doby na kterou lze zařadit odsouzené na oddělení se zesíleným zabezpečením ze dvou po sobě následujících hodnotících období na dobu tří měsíců.

Ve vnitřním řádu věznice budou zřetelně stanovena pravidla zařazování do skupin vnitřní diference uvnitř oddělení se zesíleným zabezpečením.

- **podniknout taková opatření, která by umožnila vězňům podléhajícím režimu se zvýšenou ostrahou umístěným v oddělení E valdické věznice smysluplnější režim zahrnující škálu různých činností, ve světle připomínek uvedených v odstavci 60 (odstavec 60).**

V ubytovně E dochází průběžně k rozšiřování a úpravám nabízených aktivit programu zacházení pro zde umístěné odsouzené. Pokud jsou proto vytvořeny odpovídající podmínky vznikají aktivity nové, u dalších aktivit je upravován jejich obsah a formy tak, aby lépe vyhovovaly potřebám a zájmům odsouzených.

Aktuálně je odsouzeným nabízeno 5 speciálně výchovných, 3 vzdělávací a 7 zájmových aktivit programu zacházení. Podporovány jsou individuální zájmy odsouzených.

Přehled nabízených aktivit:

Speciálně výchovné

- pedagogická péče o odsouzené s dlouhými tresty,
- kognitivně racionální terapie,
- rizikovní klienti,
- osobnostní rozvoj – nekonfliktní řešení problémů,
- osobní poradenství.

Vzdělávání

- naučné programy,
- předvýstupní příprava,
- jazykový kroužek.

Zájmové

- stolní fotbal,
- streetball,
- stolní tenis,
- kondiční cvičení,
- zahradnický kroužek,
- klub společenských a logických her,
- výtvarný a modelářský kroužek.

Lékařská vyšetření

doporučení

- **podniknout kroky potřebné k tomu, aby všechna lékařská vyšetření doživotně odsouzených vězňů a vězňů podléhajících režimu se zvýšenou ostrahou byla prováděna mimo doslech dozorců a nepožádá-li lékař v konkrétním případě jinak, také mimo dohled dozorců. (odstavec 61);**

Dozorci se lékařského vyšetření odsouzených v oddělení E účastní pouze v případě, že lékař výslovně požaduje přítomnost příslušníka VS ČR v ordinaci. Pokud je na žádost lékaře příslušník VS ČR přítomen v ordinaci, je vázán služební mlčenlivostí, to znamená, že informace, které se dozvěděl při výkonu služby, nesmí dále rozšiřovat. V tomto směru nebyla z Věznice Valdice zaznamenána žádná stížnost odsouzených.

- **podniknout kroky potřebné k tomu, aby se vyšetření u psychiatra (nebo psychologa) konala ve vhodných podmínkách (odstavec 61).**

Vyšetření psychiatrem jsou prováděna v místnosti vybavené bezpečnostní mříží tak, aby vyšetření nemusel být přítomen z důvodu zajištění bezpečnosti lékaře – psychiatra příslušník VS ČR. Dle vyjádření psychiatra nemá přítomnost bezpečnostní mříže žádný vliv na jeho práci s odsouzenými na tuto ani nezaznamenal žádnou stížnost ze strany odsouzených.

Ostatní záležitosti

doporučení

- **aby české orgány zajistily, aby všichni pracovníci zařazení pro práci s doživotně odsouzenými vězni a vězni podléhajícími režimu se zvýšenou ostrahou měli potřebné dovednosti a byli náležitě vyškoleni, tak aby vykonávali svou práci profesionálně, což zahrnuje také schopnost komunikovat s vězni a nabízet jim pomoc (odstavec 62);**

Doporučení CPT je zakotveno v Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 55/2007 o podmínkách a způsobech zacházení s odsouzenými zařazenými do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením (§ 25). Podle tohoto ustanovení se k výkonu služby nebo práce v oddělení se zesíleným zabezpečením vytvoří zkušený tým zaměstnanců s možností jeho obměny. Do týmu se zařazují příslušníci a zaměstnanci s vysokou profesionální úrovní a přiměřenou praxí. Pro každého člena týmu se zpracuje individuální plán vzdělávání, zaměřený zejména na obsah zacházení s odsouzenými umístěnými v oddělení se zesíleným zabezpečením.

V polovině roku 2008 došlo ve Věznici Valdice k obměně podstatné části vychovatelů a odborných zaměstnanců v oddělení, v souvislosti s personálními změnami (včetně provozního vedení oddělení E) jsou zaznamenávány pozitivní změny v souladu s doporučením CPT.

- **přezkoumat kázeňský systém v oddělení E věznice Valdice (odstavec 63);**

Pokud se týče kázeňského systému v oddělení E uvádí CPT ve své zprávě informace, které neodpovídají skutečnosti. K vykonání kázeňské pravomoci jsou v souladu s ustanovením § 61 zákona o výkonu trestu zmocnění zaměstnanci Vězeňské služby ČR Nařízením generální ředitelky Vězeňské služby České republiky č. 32/1999. Kázeňský trest umístění do samovazby není oprávněn uložit nikdo ze zaměstnanců oddělení E. Tento kázeňský trest může uložit pouze vedoucí oddělení výkonu trestu (až na 7 dnů, stížnost řeší ředitel věznice) a ředitel věznice (až na 20 dnů, stížnost řeší generální ředitel Vězeňské služby).

V rámci oddělení E mohou být řešeny pouze méně závažná porušení povinností, pořádku nebo kázně během výkonu trestu. Speciální pedagog rozhoduje o stížnosti proti rozhodnutí

o uložení kázeňského trestu vychovatelem. Vychovatel smí ukládat pouze tyto kázeňské tresty:

- a) důtku,
- b) snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu jednoho kalendářního měsíce,
- c) propadnutí věci,
- d) umístění do uzavřeného oddělení až na 7 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení,
- e) odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny udělené vychovatelem.

Při ukládání kázeňských trestů (stejně tak při udělování kázeňských odměn) musí být respektovány pedagogické zásady, jejichž aplikace posiluje výchovný účinek – zásady individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlnosti.

Využívání kázeňské praxe je předmětem kontrol prováděných ve věznici jak Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR tak státním zástupcem Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové pověřeným výkonem dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba a trest odnětí svobody. Při prováděných kontrolách nejsou zjišťovány hrubé nedostatky spočívající v tom, že by byla překračována kázeňská pravomoc zaměstnanců Vězeňské služby ČR stanovená v NGR č. 32/1999 nebo ukládány kázeňské tresty neúměrné závažnosti spáchaného přestupku anebo nebyly dostatečně objasněny všechny skutečnosti významné pro uložení kázeňského trestu.

Problematiku kázeňského řízení podrobně upravuje Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR č. 40/2006, kterým se stanoví podrobnosti a postup zaměstnanců Vězeňské služby České republiky při uplatňování kázeňské pravomoci nad odsouzenými a obviněnými.

Kázeňské praxi v oddělení E bude v souladu s doporučením CPT věnovat Odbor výkonu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR zvýšenou pozornost.

- **vězňům v oddělení E věznice Valdice dovolit ve větší míře upravit si své cely (odstavec 65);**

U odsouzených k doživotnímu trestu odnětí svobody bude doporučení realizováno v souvislosti s novelou zákona o výkonu trestu odnětí svobody zavádějící princip nesegregace odsouzených k doživotnímu trestu a na zákon o výkonu trestu odnětí svobody navazujících předpisů (viz stanovisko k odstavci 50), u ostatních odsouzených vykonávajících trest odnětí svobody v oddělení se zesíleným zabezpečením není důvod umožňovat jim ve větší míře upravit si své cely, k dílčím změnám dojde v souvislosti s úpravou vnitřního řádu věznice (viz stanovisko k odstavci 58).

- **pro všechny vězně odsouzené k doživotnímu trestu odnětí svobody neprodleně zavést návštěvy za otevřenějších podmínek (např. u stolu); odepření takových návštěv by mělo být založeno na individuálním hodnocení rizik (odstavec 66);**

Diferencované provádění návštěv u doživotně odsouzených bude realizováno v souvislosti s novelou zákona o výkonu trestu odnětí svobody zavádějící princip nesegregace odsouzených k doživotnímu trestu a na zákon o výkonu trestu odnětí svobody navazujících předpisů (viz stanovisko k odstavci 50). V odůvodněných případech jsou umožňovány návštěvy osob blízkých u odsouzených i ve dnech pracovního volna nebo ve dnech pracovního klidu.

- **podniknout potřebné kroky, aby byla zajištěna možnost návštěv rodinných příslušníků o víkendech(odstavec 66).**

V odůvodněných případech jsou umožňovány návštěvy osob blízkých u odsouzených i ve dnech pracovního volna nebo ve dnech pracovního klidu.

připomínky

- **vrchní vedení věznice Valdice by mělo dávat najevo aktivnější přístup ke správě oddělení E, a to konáním pravidelných návštěv, při kterých by hovořilo jak s personálem, tak s vězni (odstavec 62);**

Vedení Věznice Valdice bude v dalším období postupovat v souladu s touto připomínkou CPT.

- **CPT věří, že praxe používání pout pouze na základě individuálního hodnocení rizik bude udržena (odstavec 64);**

V současné době nejsou důvody pro změnu stavu, který CPT vítá.

- **mělo by být vyvinuto úsilí ke zlepšení přístupu vězňů v oddělení E k telefonu (odstavec 66).**

Pokud se týče přístupu k telefonu, tento není ze strany věznice nijak omezován, odsouzení mohou telefonovat pravidelně, musí však mít finanční prostředky k úhradě telefonního hovoru.